

*Dariusz Michta*¹

NIEKONSTYTUCYJNOŚĆ ART. 424¹ § 1 K.P.C. – STUDIUM PRZYPADKU

Streszczenie: Autor rozważa, czy art. 424¹ § 1 k.p.c. jest niezgodny z ustawą zasadniczą, o ile zawęży możliwość wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia do sytuacji, w której przez jego wydanie została wyrządzona szkoda jedynie stronie postępowania. Powyższy przepis wskazuje, iż można żądać stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego wyroku sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, jeżeli przez jego wydanie stronie została wyrządzona szkoda, a zmiana lub uchylenie tego wyroku w drodze przysługujących stronie środków prawnych nie było i nie jest możliwe. Autor wskazuje, iż przepis ten nie daje podstaw do wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w sytuacji, w której przez jego wydanie została wyrządzona szkoda nie stronie postępowania, lecz pełnomocnikowi z urzędu reprezentującemu stronę postępowania.

Słowa kluczowe: skarga, szkoda, wyrok, sąd, strona, pełnomocnik

UNCONSTITUTIONALITY OF ARTICLE 424¹ § 1 OF CIVIL PROCEEDINGS LAW – CASE STUDY

Abstract: Author considers if Article 424¹ § 1 of Civil Proceedings Law is contrary to Basic Law, when it reduces possibility of placing plaint for identifying inconsistency with law of valid court decision in case when, by its rendering, only one litigant suffered a damage. Law mentioned previously indicates that demanding of identifying inconsistency with law of valid court decision of second instance ending proceedings in process, is possible if by its rendering, litigant suffered a damage and a change or repeal of the judgement by tenable legal means wasn't and is still not possible. Author shows that mentioned law doesn't warrant placing a plaint to identify inconsistency with law of valid court decision, in case when by its rendering damage wasn't done to litigant, but to assigned proxy representing litigant.

Keywords: plaint, damage, judgment, litigant, proxy

---

¹ Autor jest doktorem nauk prawnych, wykładowcą w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Raciborzu, radcą prawnym, prowadzi indywidualną kancelarię radcowską.

Wstęp

W przedmiotowym artykule autor podejmuje rozważania sprowadzające się do odpowiedzi na pytanie, czy art. 424¹ § 1 k.p.c.² jest niekonstytucyjny o tyle, o ile zawęży możliwość wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia do sytuacji, w której przez jego wydanie została wyrządzona szkoda jedynie stronie postępowania. Zgodnie bowiem z powołanym wyżej przepisem można żądać stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego wyroku sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, jeżeli przez jego wydanie stronie została wyrządzona szkoda, a zmiana lub uchylenie tego wyroku w drodze przysługujących stronie środków prawnych nie było i nie jest możliwe.

Stan faktyczny

Dla zobrazowania problemu można posłużyć się następującym przykładem. Sąd pierwszej instancji rozpatruje sprawę, w której obie strony są wobec siebie jednocześnie powodami i pozwanymi. W toku postępowania sąd dla jednej ze stron ustanawia pełnomocnika z urzędu do reprezentowania jej interesów, zarówno w zakresie sprawy z jej powództwa, jak również w zakresie sprawy, w której jest ona stroną pozwaną. W wyroku sąd pierwszej instancji orzeka o kosztach procesu, w tym o kosztach reprezentacji, zasądzając na rzecz strony, którą reprezentował pełnomocnik z urzędu, od jej przeciwnika koszty zastępstwa tego pełnomocnika, obejmujące obie sprawy. Sąd drugiej instancji, na skutek pomyłki, błędnie uznaje, iż pełnomocnik z urzędu został wyznaczony dla reprezentowania strony wyłącznie w sprawie z jej powództwa przeciwko pozwanemu, podczas gdy w rzeczywistości jego umocowanie obejmowało również pomoc prawną udzielaną stronie z urzędu w sprawie toczącej się przeciwko niej. Konsekwencją powyższego jest uchylenie przez sąd odwoławczy części orzeczenia sądu pierwszej instancji dotyczącego części kosztów zastępstwa procesowego należnych stronie, która wygrała postępowanie. Na orzeczenie sądu odwoławczego, zmieniające rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów postępowania przed sądem pierwszej instancji, nie przysługuje zażalenie (zażalenie przysługuje jedynie na orzeczenie co do kosztów postępowania odwoławczego³). Sprawa, z uwagi na wartość przedmiotu sporu, nie jest kasacyjna, zresztą zgodnie z postanowieniem Sądu Najwyższego z 20 grudnia 1996 r. od postanowienia o obciążeniu kosztami sądowymi skarga kasacyjna nie przysługuje, ponieważ nie jest to postanowienie kończące postępowanie w sprawie⁴. Należy przy tym dostrzec, że taka możliwość istnieje w zakresie skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, gdyż Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 1 kwietnia 2008 r.⁵ orzekł, że art. 424¹ § 1 i 2 k.p.c. w części obejmującej słowa „kończącego postępowanie w sprawie” jest niezgodny z art. 32 ust. 1 i art. 77 ust. 1 i 2

² Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, t. j. Dz. U. z 2018 r., poz. 155.

³ Zgodnie bowiem z art. 394² § 1 k.p.c. na postanowienia sądu drugiej instancji, których przedmiotem są oddalenie wniosku o wyłączenie sędziego, zwrot kosztów procesu, zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, skazanie świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę, zarządzenie przymusowego sprowadzenia i aresztowania świadka, odmowa zwolnienia świadka i biegłego od grzywny i świadka od przymusowego sprowadzenia, przysługuje zażalenie do innego składu tego sądu, z wyjątkiem postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji.

⁴ Postanowienie Sądu Najwyższego z 20 grudnia 1996 r., sygn. akt I CZ 30/96, Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna 3/1997, poz. 34.

⁵ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 1 kwietnia 2008 r., sygn. akt SK 77/06, Dz. U. z 2008 r. Nr 59, poz. 367.

Konstytucji RP⁶. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu powyższego postanowienia zauważył, że w ten sposób otwarto możliwość kwestionowania w drodze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem także postanowień (orzeczeń), które nie kończą postępowania w sprawie, a takim jest niewątpliwie postanowienie rozstrzygające o kosztach. Pozostaje zatem rozważenie zasadności wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia sądu odwoławczego w zakresie błędnego rozstrzygnięcia o kosztach sądowych (w oparciu o naruszenie art. 98 § 1, 3, 4 w zw. z art. 108 §1 zd. 1 k.p.c.). Problem może dotyczyć zresztą także innych stanów faktycznych, np. błędnego obniżenia wysokości kosztów zastępstwa procesowego dla pełnomocnika z urzędu przez sąd odwoławczy w stosunku do wysokości kosztów zasądzonych przez sąd pierwszej instancji.

Stan prawny

Stosownie do art. 417¹ § 2 k.c.⁷ jeżeli szkoda została wyrządzona przez wydanie prawomocnego orzeczenia jej naprawienia można żądać po stwierdzeniu we właściwym postępowaniu jego niezgodności z prawem, chyba że przepisy odrębne stanowią inaczej. Kodeks cywilny nie zawęża zatem zastosowania tego przepisu do sytuacji, w której szkoda została wyrządzona jedynie stronie. Takiego zawężenia dokonał ustawodawca w art. 424¹ §1 k.p.c., gdyż ograniczył zakres skargi do sytuacji kiedy szkoda została wyrządzona stronie. Dodatkową przesłanką jest brak możliwości zmiany lub uchylecia tego wyroku w drodze przysługujących stronie środków prawnych.

Poglądy judykatury

Sąd Najwyższy w postanowieniu z 19 sierpnia 2010 r. przyjął, iż skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nie jest środkiem odwoławczym, ale specjalnym środkiem prawnym, służącym umożliwieniu uzyskania odszkodowania od państwa na podstawie art. 417¹ § 2 k.c. Dlatego też art. 424¹ § 1 k.p.c. stanowi, że skarga przysługuje tylko wówczas, gdy przez wydanie zaskarżonego orzeczenia została wyrządzona szkoda. *A contrario*, jeżeli szkoda nie wystąpiła, skarga nie przysługuje, czyli jest niedopuszczalna i podlega odrzuceniu⁸. Brak wspomnienia przez Sąd Najwyższy, że szkoda musi być wyrządzona stronie nie jest celowym zabiegiem mającym zasygnalizować konieczność rozszerzenia możliwości wniesienia skargi przez inne niż strona podmioty, wynika raczej ze skrótego ujęcia treści art. 424¹ § 1 k.p.c. w uzasadnieniu powołanego postanowienia, może stanowić także nawiązanie do treści art. 424⁵ §1 k.p.c., który wymieniając co skarga powinna zawierać wskazuje w pkt 4) uprawdopodobnienie wyrządzenia szkody, spowodowanej przez wydanie wyroku, którego skarga dotyczy (bez wskazania już, że chodzi o szkodę strony)⁹. Już bowiem w postanowieniu z 11 sierpnia 2005 r., sygn. III CNP 4/05, Sąd Najwyższy zauważył, iż zgodnie z art. 424¹ §1 k.p.c., odczytywanym łącznie z art. 417¹ § 2 k.c., skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia przysługuje tylko wtedy, gdy przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem stronie wyrządzona została szkoda¹⁰.

⁶ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.

⁷ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, t. j. Dz.U. z 2017 r. poz. 459 ze zm.

⁸ Postanowienie Sądu Najwyższego z 19 sierpnia 2010 r., sygn. akt I CNP 5/10, <http://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/orzeczenia2/i%20cnp%205-10.pdf>, data dostępu 26.03.2018.

⁹ Zob. także postanowienie Sądu Najwyższego z 25 lutego 2015 r., sygn. akt I CNP 37/14, <http://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/orzeczenia3/i%20cnp%2037-14.pdf>, data dostępu 26.03.2018.

¹⁰ Postanowienie Sądu Najwyższego z 11 sierpnia 2005 r., sygn. akt III CNP 4/05, <http://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/orzeczenia1/iii%20cnp%204-05.pdf>, data dostępu 26.03.2018, zob.

Poglądy doktryny

Na fakt, iż ograniczenie zakresu zastosowania normy prawa materialnego (art. 417¹ §2 k.c.) w drodze uregulowań dotyczących postępowań mających na celu uzyskanie wymaganego prejudykatu może budzić zastrzeżenia natury konstytucyjnej zwrócił uwagę Zbigniew Banaszczyk. Zdaniem tego Autora z treści art. 417¹ § 2 k.c. w związku z art. 77 ust. 1 Konstytucji wynika, iż ustawodawca nie wprowadził w stosunku do rozwiązań konstytucyjnych żadnych ograniczeń w zakresie legitymacji czynnej w procesie odszkodowawczym, tymczasem przepisy regulujące postępowanie zmierzające do wydania odpowiedniego prejudykatu wprowadzają ograniczenie podmiotowe w zakresie legitymacji czynnej, albowiem uprawniona do wniesienia stosownych środków prawnych jest – co do zasady – tylko osoba będąca stroną postępowania zakończonego niezgodnym z prawem orzeczeniem¹¹. Zastrzeżenia te za nieuzasadnione uważa Jacek Gudowski, który podkreśla, że szkoda spowodowana wydaniem prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem może dotknąć tylko stronę (uczestnika postępowania)¹².

Karol Świtaj, w monografii poświęconej skardze o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, podnosi, iż źródło i podstawę wprowadzenia skargi do k.p.c. stanowi treść art. 77 ust. 1 Konstytucji, zgodnie z którym każdy ma prawo do wynagrodzenia szkody, jaka została mu wyrządzona przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej¹³. Autor, wskazując, iż nie ulega wątpliwości, że użyte w art. 77 ust. 1 Konstytucji pojęcie „każdy” odnosi się do podmiotów legitymowanych do dochodzenia naprawienia szkody, podnosi jednocześnie, że jest ono zbyt ogólnikowe i jako takie nie może być rozumiane dosłownie, a jego doprecyzowania dla potrzeb określenia stron postępowania o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia należy poszukiwać w przepisach postępowania cywilnego, a w szczególności uregulowaniach tej instytucji procesowej¹⁴. Zdaniem K. Świtaja stroną postępowania o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia mogą być te podmioty, które uczestniczyły w charakterze strony bądź uczestnika w postępowaniu, w którym wydano zakwestionowany pod względem zgodności z prawem prawomocny wyrok kończący postępowanie w sprawie¹⁵.

W innej monografii poświęconej tematyce skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jej Autorka - Lidia Bagińska wskazuje, że szkoda musi zostać wyrządzona stronie, a nie innej osobie i to tej stronie postępowania, która wnosi skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia¹⁶.

Konkluzje

Na tle wskazanych przepisów prawnych i linii orzecniczej Sądu Najwyższego w przedstawionym stanie faktycznym skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocne-

---

także postanowienie Sądu Najwyższego z 23 września 2005 r., sygn. akt III CNP 5/05, <http://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/orzeczenia2/iii%20cnp%205-05.pdf>, data dostępu 26.03.2018.

¹¹ Z. Banaszczyk, „Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną niezgodnym z prawem prawomocnym orzeczeniem lub ostateczną decyzją (art. 417¹ § 2 k.c.)”, *Palestra* 5-6/2006, s. 119-120.

¹² J. Gudowski, „System Prawa Procesowego Cywilnego. Środki zaskarżenia. III cz. 2” (red. naczelny T. Ereciński), Warszawa 2013, s. 1587.

¹³ K. Świtaj, „Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia”, Warszawa 2014, s. 85

¹⁴ *Ibidem*, s. 85-86.

¹⁵ *Ibidem*, s. 94.

¹⁶ L. Bagińska, „Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia”, Warszawa 2009, s. 22.

go wyroku będzie nieskuteczna. Nie zostanie spełniona bowiem przesłanka wyrządzenia szkody stronie poprzez wydanie prawomocnego orzeczenia przez sąd. Pomiedzy stroną a pełnomocnikiem z urzędu nie ma umownego stosunku zlecenia, który określa prawa i obowiązki stron, w tym zasady płatności przez stronę wynagrodzenia pełnomocnika. Pełnomocnika z urzędu wyznacza właściwa okręgowa rada adwokacka lub okręgowa izba radców prawnych a zasady otrzymania wynagrodzenia i jego wysokość są regulowane przez odpowiednie akty normatywne¹⁷. W przypadku, gdy sąd odwoławczy błędnie uchyla część orzeczenia sądu pierwszej instancji dotyczącego zasądzenia na rzecz strony kosztów zastępstwa przez pełnomocnika z urzędu, strona nie jest zobowiązana do zapłaty z własnych środków wynagrodzenia temu pełnomocnikowi. Strona ta bowiem otrzymuje, celem pomocy prawnej, pełnomocnika, którego wynagrodzenie w przypadku wygrania sprawy pokrywa przeciwnik (pomimo iż sąd zasądza to wynagrodzenie na rzecz strony), a w przypadku przegrania - Skarb Państwa (Skarb Państwa pokrywa koszty pełnomocnika z urzędu także w sytuacji, gdy nie są one możliwe do uzyskania od przeciwnika). W przypadku, gdy sąd pomimo wygrania sprawy nie zasądza ostatecznie od przeciwnika strony, która otrzymała pełnomocnika z urzędu, wynagrodzenia tytułem zastępstwa procesowego przez tego pełnomocnika, strona ta nie jest zobowiązana do zapłaty pełnomocnikowi, którego otrzymała z urzędu, z własnych środków. Innymi słowy, pełnomocnik z urzędu nie ma wówczas roszczenia do strony, którą reprezentował o zapłatę wynagrodzenia. Klóciłoby się to bowiem z podstawowym celem ustanowienia pełnomocnika z urzędu, a to udzielenia bezpłatnej pomocy prawnej osobie, która z powodów finansowych nie jest w stanie zatrudnić pełnomocnika z wyboru. Skoro strona, dla której został ustanowiony pełnomocnik z urzędu, nie ma obowiązku zapłacić wynagrodzenia nie ponosi szkody. Szkodę ponosi jedynie pełnomocnik z urzędu, którego wynagrodzenie zostało ostatecznie niezgodnie z prawem pomniejszone.

Bibliografia

Wykaz literatury

Bagińska L., „Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia”, Warszawa 2009

Banaszczyk Z., „Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną niezgodnym z prawem prawomocnym orzeczeniem lub ostateczną decyzją (art. 417¹ § 2 k.c.)”, Palestra 5-6/2006

Gudowski J., „System Prawa Procesowego Cywilnego. Środki zaskarżenia. III cz. 2” (red. naczelny T. Ereciński), Warszawa 2013

Świtaj K., „Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia”, Warszawa 2014

Wykaz aktów prawnych

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, t. j. Dz.U. z 2017 r. poz. 459 ze zm.

¹⁷ Obok k.p.c. są to przede wszystkim rozporządzenia – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu, Dz. U. z 2016 r., poz. 1714 ze zm. oraz rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu, Dz. U. z 2016 r., poz. 1715 ze zm.

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, t. j. Dz. U. z 2018 r., poz. 155.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu, Dz. U. z 2016 r., poz. 1714 ze zm.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu, Dz. U. z 2016 r., poz. 1715 ze zm.

Wykaz orzecnictwa.

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 1 kwietnia 2008 r., sygn. akt SK 77/06, Dz. U. z 2008 r. Nr 59, poz. 367.

Postanowienie Sądu Najwyższego z 20 grudnia 1996 r., sygn. akt I CZ 30/96, Orzecnictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna 3/1997, poz. 34.

Postanowienie Sądu Najwyższego z 11 sierpnia 2005 r., sygn. akt III CNP 4/05, <http://www.sn.pl/sites/orzecnictwo/orzeczenia1/iii%20cnp%204-05.pdf>, data dostępu 26.03.2018.

Postanowienie Sądu Najwyższego z 23 września 2005 r., sygn. akt III CNP 5/05, <http://www.sn.pl/sites/orzecnictwo/orzeczenia2/iii%20cnp%205-05.pdf>, data dostępu 26.03.2018.

Postanowienie Sądu Najwyższego z 19 sierpnia 2010 r., sygn. akt I CNP 5/10, <http://www.sn.pl/sites/orzecnictwo/orzeczenia2/i%20cnp%205-10.pdf>, data dostępu 26.03.2018.

Postanowienie Sądu Najwyższego z 25 lutego 2015 r., sygn. akt I CNP 37/14, <http://www.sn.pl/sites/orzecnictwo/orzeczenia3/i%20cnp%2037-14.pdf>, data dostępu 26.03.2018.